

*Herr Arnes
penningar*

Herr Arnes penningar

efter Selma Lagerlöf

av Christian Lanciai (2007)

Personerna:

Herr Arne, pastor i Solberga
gamla pastorskan
deras husfolk
en hjälppräst
Gudrun, herr Arnes sondotter
Elsalill, hennes fostersyster
Torarin, fiskare
fyra bönder
en gammal bondgubbe
hans bondmora
två fiskrenserskor
Herr Archie, egentligen Sir Archibald, skotsk adelsman
Sir Reginald, dito
Sir Philip, dito
Värdinnan på Rådhuskällarkrogen
en gubbe
högvakten
vakter
en kapten

skottar och matroser

Handlingen äger rum i Bohuslän och Marstrand
under kung Johan III:s regering.

Copyright © Christian Lanciai 2007

Herr Arnes penningar

Akt I scen 1. Solberga prästgård.
Husfolket vid middag och med fiskaren Torarin som gäst.

- Arne* Så du menar att isen ligger ända ut till Marstrand?
Torarin Ja, allt är fruset och solitt, och det kommer att ta veckor innan havet bryter igenom.
Arne Jag har hört talas om infrusna fartyg och arbetslösa fiskare, som nu kan få vänta länge på någon ljusning. Men du tycks fortfarande ha fisk kvar att sälja.
Torarin Jodå, och den går åt, så få som fiskar idag. Vakfångster är alltid begränsade.
Arne Som du ser lider vi inte brist på någonting här. Min gård har alltid varit väl förplägad, och därför har jag aldrig velat ändra på dess karaktär med att bygga ut den eller utveckla verksamheten. Den mår bäst som nöjer sig med litet och med vad han har, så slipper han råka ut för felslagna förhoppningar.
Torarin Ni lever enkelt och sparsamt fastän ni är rikast i socknen, herr Arne.
Arne Jag ser att du blygar åt kistan.
Torarin Är den så full som det sägs?
Arne Ja, men den svämmar aldrig över, ty det räcker alltid till åt dem som behöver. Därför är vi alltid gästfria här, då vi alltid kan bjuda på vad andra behöver.
Torarin Vilket jag har fått erfara många gånger.
Arne Du har alltid varit en välsedd gäst här, Torarin, då du alltid har kommit tillbaka och haft god fisk med dig.
Torarin Det är mitt yrke.
Arne Vart ämnar du dig nu?
Torarin Hem till mitt kyffe på Marstrand vid havet.
Arne Marstrand lär vara belägrat av vilda skotska legoknektar som hemförlovats av kungen. De lär hålla vilda supargillen varje kväll på varje krog, och om nu isen ligger solid lär det dröja innan Marstrand blir av med dem.
Torarin Jag har hört talas om dem. Ja, utländska legoknektar är inte att leka med.
Frun Men varför slipar de knivar på Branehög?
Arne Vad menar du, hustrun min?
Frun Varför vässar de så långa knivar på Branehög?
Torarin Vad menar hon?
Arne Hon är litet gaggig och nästan döv. Inte kan hon höra något just, och allra minst någonting från Branehög. Det är ju långt härifrån.
Frun Jag säger er, att de vässar långa knivar på Branehög, och slipandet skär i mitt hjärta. Kan ni inte höra hur det skrapar och filar? Kan ni inte höra hur det väser och gnisslar?
Arne Gamla frun är trött och längtar i säng. Det är bara vad du inbillar dig, kära Judit. Branehög är en fjärdings väg härifrån, och du kan omöjligt höra vad som försiggår där.
Frun Men jag hör det, och det är tillintetgörande.
Arne Hjälp gamla frun i säng, små flickor. Hon är trött.
Frun Jag vet inte vad som väntar oss, men olåten från Branehög når ända hit in i mitt hjärta och fyller mig med ångestalarm.
Elsalill Kom, gamla mor, skall vi hjälpa dig i säng.
(*De två småflickorna hjälper den gamla ut.*)
Torarin Är ni verkligen aldrig rädd här, herr Arne? Ni har en öppen silverkista som alla känner till, ni låter vem som helst komma och gå, och alla vet hur ni fick ert välstånd och dess förmögenhet. Ni kan ha fiender.
Arne Jag är tillräckligt gammal för att slippa vara rädd mera. Jag har utstått mina förföljelser i mina dagar, men de dagarna är över, då vi råkade ut för bakhåll på vägen

till Guds hus och vi blev bortdrivna från prästgården till skogs som fredlösa. Ont varsel biter inte på mig, Torarin. Man skall ju ändå dö, och ju förr desto bättre egentligen, då jag har gjort mitt och överlevt mig själv. Vid 90 år välkomnar man döden, Torarin, och man gör sig ingen brådska för hans skull vare sig för att fåvitskt undvika honom eller möta honom. Han kommer när han kommer och gör sig inget besvär för en gammal mans skull, som helst blir tagen på sängen och i sömnen.

Torarin Jag ska passera Branehög på min väg vidare och se om något pågår där.

Arne Gör det, Torarin. Allt är säkert i sin ordning och ingenting att oro sig för. Alla mina fiender har dött eller flytt ur landet för länge sedan. Ingen håller oss räkning längre för de kloster reformationen tillstod oss att plundra.

Torarin Jag hoppas ni kan vara lugn, herr Arne. Jag far vidare. Finner jag något oroväckande kommer jag tillbaka.

Arne Jag är fullkomligt lugn, Torarin. Välkommen tillbaka nästa gång.

(Torarin bryter upp. Även husfolket reser sig, och tjänarna börjar duka av.)

Scen 2. Branehög. Ett bondesamkväm.

Bonde 1 Knivar? Här har inte slipats några knivar.

2 Och skärsliparen är långt härifrån. Han slipar inte knivar på vintern.

3 Den där gamla pastorsfrun har sett i syne igen.

Torarin Nej, hon *hörde* knivar slipas.

1 Från Solberga? Är hon inte döv?

2 Jo, hon är nästan fullkomligt döv.

3 Men hon ser syner ibland och verkar då förryckt men får alltid rätt.

4 Gamla spökliga pastorsfruar är inte att leka med.

1 Men den här gången har hon definitivt hört fel.

Torarin Skönt att höra. Så ni har inte slipat en enda kniv här idag?

2 Inte på länge.

1 Men här kommer det nya gäster. *(Ett slitet bondpar kommer in.)*

Bondfrun Ursäkta att vi är sena, men vi fick besök.

1 Besök i dessa trakter så här sent?

Gubben Det var tre vilda garvare som kommit bort sig i ödemarken och lidit nöd. De var så förvildade att vi måste ta hand om dem och ge dem mat. De menade sig söka arbete i bygden och frågade var den rikaste gården fanns.

Bondfrun Vi föreslog Solberga prästgård, vart de begav sig efter att ha slipat sina knivar.

Torarin Tre garvare? Som slipade sina knivar? Och sökte arbete? Bara det?

Bondfrun Ja, men de såg så vilda ut att vi inte ville lämna dem förrän de packat sig iväg.

Gubben De hade säkert irrat omkring i obygden i veckor.

Torarin Jag är glad åt era nyheter. Det förklarar saken.

Bondfrun Vilken sak?

1 Prästfrun hörde slipandet av deras knivar ända från Solberga. Ingen trodde henne.

Gubben Som vanligt. Hon är ju senil.

2 Men den här gången hörde hon rätt.

1 Såg hon något mera, Torarin?

Torarin Nej, hon bara undrade varför så långa knivar vässades på Branehög.

1 Nu vet vi varför. Garvarna såg fram emot att få arbeta.

2 Ja.

3 Skål, go'vänner! Slå er ned! Öl finns det alltid kvar hur sent man än kommer!

Gubben Tack, vänner.

En dräng (kommer in, upprörd) Solberga prästgård står i lågor!

Alla Nej!

Spridda röster Vad är å färde?

Kan det vara sant?

Herre du min skapare!

Nu jävlar har fan sluppit lös i trakten!

1 Kom! Vi måste alla hjälpas åt att släcka!

Drängen Elden verkar inte så omfattande. Den kanske kan släckas.

1 Kom! (*Alla bryter upp omgående.*)

Scen 3. Vid prästgården.

1 Det ser illa ut, det här.

2 Jag vill inte gå in där.

3 Vem vill det? Det rinner ju blod ut genom dörren.

1 Detta går för långt.

2 Vem vill gå in och se hur det står till där inne?

1 Vi har i alla fall lyckats släcka branden, men även dörrhandtaget är ju alldeles blodigt. Vem vill väl öppna en sådan dörr?

(*Plötsligt öppnas dörren inifrån, och hjälpprästen raglar ut.*)

Hjälpprästen (alldeles blodig) Hjälp! Hjälp! Alla är döda! Ve och fasa! De har slaktat oss alla! (*störtar ner bland bönderna*)

1 Vem gjorde det, pastorn?

Hjälpprästen Ack! Det var tre ludna karlar som klättrade ner genom vindhålet!

Gubben Garvarna!

Hjälpprästen De mördade oss alla! De skonade ingen! Inte ens de två unga jungfrurna!

1 Axel, gå in och se hur det står till där inne. Oskar, gå till stallet och se om hästarna finns kvar. Mördarna kan inte ha hunnit långt.

Gubben Var det tre vilda karlar som såg hungriga ut och var klädda i ludet skinn?

Hjälpprästen Ja! De mördade oss alla! De slaktade ner oss utan misskund! De satte yxan i huvudet på herr Arne! De rände högaffeln flera gånger om tvärs genom gamla pastorskan! Och herr Arnes sondotter skar de helt sonika av huvudet på!

1 Gräsligt, gräsligt, övermåttan gräsligt!

2 (*kommer ut*) Det är sant som prästen säger. Alla är döda, slaktade som boskap. Och penningkistan är borta.

1 Då var det därför.

3 (*kommer tillbaka*) Herr Arnes häst med släden är borta ur stallet!

1 Sätt efter dem! De kan inte ha hunnit långt!

Bondfrun Vi har hittat alla liken utom ett.

1 Vem saknas?

Bondfrun Unga jungfru Elsalill, herr Arnes barnbarns väninna.

Torarin Fattigflickan, som herr Arne tog hand om. Var är hon?

4 (*kommer bärande ut med Elsalill*) Här är hon, alldeles chockad, stackarn, och alldeles blodig. (*sätter varsamt ner henne*)

1 Hur är det med dig, mitt barn? Hur har du klarat dig?

Elsalill Jag gömde mig.

1 Såg du vem som gjorde det?

Elsalill Jag såg allt.

1 Tog de kistan?

Elsalill Ja, de tog kistan. (*brister ut i gråt*) De mördade min syster fastän hon bad dem om förskoning!

Bondfrun Skona henne, Anders. Plåga henne inte.

1 Hon kan inte bo kvar här. Hon är ensam överlevande i en massaker.
Torarin Jag ska till Marstrand och kan ta henne med mig dit. Där kan hon få omsorg och bli väl omhändertagen.

1 Hon måste bort från detta helvete genast.
Drängen (kommer andfådd in) Vaken! Spåren efter hästen och släden leder till en stor vak! Det finns inga spår bort från vaken!

1 Alltså har de alla tre omkommit. Lika bra det. Och kistan är sjunken till havets botten. Så gick det för herr Arne och hans penningar, som rövades från alla traktens kloster. Det är Guds egen rättvisa.

Gubben En gruvlig historia.

1 Du sa det.

3 Allt vi kan göra är att ge alla liken en anständig begravning.

1 Mitt i vintern? I tjälen? Vår egen präst? Nej, han får ligga djupfryst så länge, tills vintern ger med sig.

Hjälpprästen De kom undan! Jag vet det!

Elsalill Jag tror det också.

Hjälpprästen Elsalill! Du lever!

Elsalill Du också, Bernhard.

Hjälpprästen Nej, jag är färdig. Men du kan ge upprättelse åt oss alla.

Elsalill Hur då?

Hjälpprästen Med att finna dem och hämnas!

Elsalill Jag duger inte mycket till som den svagaste av alla jungfrur.

Hjälpprästen Du kan göra det! Du lever! Vi blev mördade av dem! Det är orättvist!

Elsalill Ja, Bernhard, det är orättvist.

2 Och om de verkligen omkom i vaken?

1 Vi får dragga efter dem och släden när isen gått upp och våren kommer.

Hjälpprästen Till dess hinner mördarna komma undan. Låt dem inte komma undan!

1 Aldrig i livet, om de lever.

Torarin Kom, Elsalill. Du står nu under mitt beskydd.

Elsalill Tack, gode fiskare. Tag mig bort härifrån.
(Torarin går med Elsalill.)

2 Nå, vad är att göra?

1 Låt oss ta en dag i sänder. Så länge isen ligger still kan ingen någonting göra. Det är bara att hålla ut i den stränga kylan.

3 Ja.

1 Kom! Vi är färdiga här! Vi får ta hand om de döda sedan! Här är det bara olidligt att vara!
(Folket börjar skingras.)

Bondfrun Jag tror inte längre att de där garvarna var några garvare.

Gubben Inte jag heller. Vi har haft rent fanstyg under vårt tak.

Bondfrun Men vi visste ingenting.

Gubben Nej, vi visste ingenting. *(de går tillsammans)*

Akt II scen 1. I Torarins fattiga koja.

Torarin Kära Elsalill, nog för att jag vill dig bara väl, men du kan inte bara sitta här och lipa hela dagarna. Jag tog dig med hit för jag trodde du med tiden säkert kunde få en god tjänst i Marstrand, och det kan du säkert, men du måste börja någonstans. Därför föreslår jag att du åtminstone börjar rensa fisk.

Elsalill Torarin, du har varit så snäll mot mig, och jag är ledsen att jag inte varit dig till någon nytta alls, men jag kan inte glömma min fostersyster och hennes ohyggliga död.

Torarin Sådant tar tid, och du måste bearbeta din sorg, men det går inte med att bara lipa.

Elsalill Förlåt mig. De kunde ha skonat henne, men fastän hon bönade och bad skar de halsen av henne. De två andra var emot det, men den tredje menade stenhårt att de inte kunde låta några vittnen överleva.

Torarin Ändå överlevde du, och det ska du vara tacksam för. Glöm dem, *Elsalill*. De har fått sitt straff. De drunknade i vaken tillsammans med herr Arnes blodbesudlade penningar, och det är kanske bäst så. Mördarna har fått sitt straff.

Elsalill Ändå ropar fortfarande offrena på hämnd och gottgörelse.

Torarin Och vad kan du göra åt den saken?

Elsalill Jag vet inte.

Torarin Men jag vet. Du kan arbeta.

Elsalill Säg mig vad jag ska göra.

Torarin Det är enkelt. Kom med mig. De andra fiskrenserskorna kan visa dig. Du lär dig snabbt. (*går med Elsalill*)

Scen 2. På bryggan.

Flicka 1 Du har lärt dig snabbt, *Elsalill*, och kan redan ditt yrke, men du är inte glad i ditt arbete som vi andra.

Elsalill Förlåt mig, systrar, men jag har en svår sorg att bearbeta.

2 Du skrattar inte, du ler inte, du går inte ut och dansar som vi andra, du sjunger inte och inte ens för dig själv, så din sorg måste vara bra svår. Vad hände egentligen?

Elsalill Skulle någon av er någonsin i ert liv kunna vara glad mera om ni sett er egen närmaste fostersyster bli knivskuren till döds?

1 Vem gjorde detta?

Elsalill Tre vilda män från skogen.

2 Jag vet vem du är. Du är den enda överlevande från prästgårdsmassakern i Solberga. Vi känner alla för dig och särskilt för din fostersysters död.

Elsalill Tack, systrar.

1 Men se, vi har fått sällskap. (*Tre praktfulla adelsmän har kommit in.*)

Archie Ni är berömd över hela Marstrand för ert öde, syster.

Elsalill Och vilka är ni, att ni skulle ha intresse av saken?

Archie Tillåt mig att presentera oss. Detta är Sir Philip och Sir Reginald. Själv är jag Sir Archibald, men kalla mig Archie. Vi är alla tre skottar i kung Johan III:s tjänst som har blivit hemförlovade, och tillsammans med vårt talrika manskap här väntar vi på vinterns upplösning för att kunna resa hem. Under tiden har vi inte mycket annat här att göra än att driva omkring och lyssna till folks berättelser och underhålla oss på krogarna. Ni verkar ha varit med om en del.

Elsalill Ni verkar vara av väl hög börd själv för att ha med knektar på Marstrand att göra.

Archie Berätta mera om er själv. Ni var alltså åsyna vittne till mordet?

Elsalill Ja, tyvärr.

Archie Vi visste inte att det fanns någon överlevande från blodbadet förrän nu.

1 Lämna henne i fred, mästare. Hon har lidit tillräckligt och har dessutom ett arbete att sköta.

Archie (*ignorerar henne*) Men mördarna fick väl sitt rättmätiga straff genom att försvinna ner i en vak?

Elsalill Ja, så berättas det.

Archie Kan någon av dem ha kommit undan?

Elsalill Jag vet inte. Vem ska väl kunna veta det säkert så länge liken inte har hittats?

Archie Och det lär väl dröja till efter vinterns slut. Skulle du kunna känna igen dem om du såg dem?
Elsalill Det vet jag inte förrän jag sett dem.
Archie Men du såg dem tydligt när de utförde mordet?
Elsalill Hur tydligt som helst.
Archie Skulle du försöka sätta fast dem, om de levde?
Elsalill Naturligtvis, med vilka medel som helst.
Archie Men du har inte sett dem sedan mera i livet?
Elsalill Nej.
Archie Tror du att du kommer att få se dem?
Elsalill Jag vet bara, att om de ännu lever så kommer de att åka fast, och jag kommer att bidra därtill.
1 Stör henne inte nu mera, era lycksökare. Ser ni inte att hon arbetar?
Archie Kom, låt oss gå, kamrater. Får vi träffa dig igen, sötnos?
Elsalill Jag finns här i Marstrand och lär förbli vid mitt arbete.
Archie Gott, sötnos. Vi ses igen. (*försvinner med sina kumpaner, ivrigt pratande med dem.*)
1 Akta dig för dem, Elsalill. Dessa utländska legoknektar kan ha vad som helst i bagaget.
Elsalill Jag är inte rädd för främmande ädlingar.
2 Risken är att han stöter på dig.
Elsalill Låt honom göra det. Jag har mitt att sköta. (*De fortsätter arbetet.*)

Scen 3. Vid Solberga prästgård.

Torarin Så är då vår sockenpräst lagd till handlingarna med hela sin rikedom och sin absurda död. Tinget är avklarat och domslut förkunnat och gravöl drucket många gånger om, så det är inget mer man kan göra. Brottslingarna är förmodat förolyckade vid en isvak, och där upphör alla spåren, men något säger mig, att historien inte är avslutad för det. Grim, min hund; om jag tagit varslena mera på allvar senast jag var här hade jag kunnat avstyra hela mordet. I stället ryckte jag på axlarna åt saken och vägrade se något djupare under tre garvares vässade vapen. Men jag lovar dig, Grim, min hund, att nästa gång jag får ett varsel ta det mera på allvar. Men varför har nu min häst fört mig tillbaka till Solberga, fastän det ligger dött och tomt? (*kommer fram till den öde prästgården, och dörren slås upp för honom*) Vad är detta? Brann icke prästgården ner? Var det icke svartbrända ruiner senast jag var här? Och likväl är ännu hela prästgården kvar i all sin prakt... (*går in, och scenen öppnas som för samma scen som i akt I scen 1. Alla vid bordet.*)

Drömmer jag, eller är jag vaken? Dock synes mig detta som en mera övertygande verklighet än den som de tre mördarna lämnade efter sig...

Arne Välkommen tillbaka, Torarin. Vi har väntat på dig. Gick allt som sig borde vid mitt gravöl?

Torarin Hela Bohuslän var där. Det var som vid en hertigs begravning. Men ändå ser jag er sitta kvar här i prästgård, herr Arne, som om den aldrig bränts ner...

Arne Naturligtvis sitter vi kvar. Historien är ju inte avslutad. Som du ser (*visar mot platsen där kistan stod, som nu är tom*) är mina penningar fortfarande borta. Vi måste kräva brottslingarnas vederdom.

Torarin Det var verkligen inte min mening att komma och störa er så här sent på kvällen, men jag somnade vid tömmarna efter gravölet, och hästen visste inte bättre.

Arne Det är helt i sin ordning, Torarin. Du hade aldrig kommit hit om det inte varit någon mening med det. Så tinget kom inte till rätta med mina mördare?

Torarin För tingets del sover de på botten av Hakefjorden.

Arne Då måste jag fråga dig, Torarin fiskmånglare, om det finns någon levande människa som kan skaffa oss rättvisa.

Torarin Nej, det gör det inte.

Arne Alltså måste vi vidta extraordinära metoder. Vi sitter alla här, vi som blev mördade, och åtnjuter tills vidare den eviga orättvisans ofrid. Det är inte acceptabelt. Något måste göras åt saken. Sondotter!

Sondottern (Gudrun, stiger genast upp) Ja, farfar.

Arne Det enda levande vittnet till nidingisdådet, som drabbade oss alla, är din unga väninna, tillika jungfru och lik dig. Därför är du närmast till hands för att genom henne skaffa oss rättvisa. Alla medel är dig tillåtna. Känn din plikt och utför den.

Gudrun Ja, farfar. (*avlägsnar sig genast*)

Arne Tack för att du kom tillbaka, Torarin. Nu behöver du inte komma tillbaka mera. Ärendet är under behandling. Gå i frid och följ med vad som händer, särskilt din unga skyddsling Elsalill, min sondotters väninna, som hon kommer att stå i kontakt med.

Torarin Herr Arne kan alltid lita på mig.

Arne Det är tyvärr få dödliga vi kan lita på, varför de få som finns är desto mer värdefulla för oss. Fortsätt bevittna sanningen, Torarin, och vi skall alla få åtnjuta den.

Torarin Tack. Får jag gå nu?

Arne Du skall alltid få vara en fri man, Torarin. Gå i frid, men glöm inte de förfördelade döda.

Torarin Aldrig i livet. (*avlägsnar sig hastigt. Prästgården tillsluter sig igen bakom honom.*)
 Vad var nu det för en infernalisk mardröm? Det där gravölet måste ha gått mig med för många djupa glas till sinnes. Nåväl, man vaknar väl med baksmälla som vanligt. Hej, Grim! (*återfinner sin hund*) Du anar inte vad du sluppit vara med om! Nu far vi bums vidare härifrån.

Akt III scen 1. Torarins hydda.

Torarin (kommer in) Gråter du fortfarande, Elsalill?

Elsalill Hur kan jag väl göra annat? Alltid är det något som dyker upp som påminner mig om de döda.

Torarin Du kan torka dina tårar nu, ty jag har besök med mig åt dig.

Elsalill Vem skulle väl tänka på att besöka mig, den ensamaste i världen?

Archie (träder in) Jag undrade var du bodde och har anställt förfrågningar därom på hela ön, tills jag mötte vår vän fiskaren här, som visste besked.

Elsalill (reser sig genast) Sir Archie! Här i vårt ringa tjäll!

Archie Det kan inte dröja så länge innan isen brister och havet öppnar vägen för oss hem till Skottland. (*tar om henne*) Då vill jag att du följer med mig och blir min slottsfru, ty jag vill bygga ett slott åt dig och ge dig hundra tärnor att befalla över, så att du kommer i den ställningen att du kan få dansa vid konungens hov. Låter det gott nog åt dig?

Elsalill Ni är artig, Sir Archie, men isen har inte gått upp än.

Archie Och så länge den inte har gått upp kan vi åtminstone göra oss glada dagar här i Marstrand. Jag kan inte få dig ur mitt huvud, Elsalill. Du är alltid där och gnager i mig som ett samvete, för vars skull jag skulle vilja gottgöra allt ont jag gjort i världen. I synnerhet en synd vill jag sona, som var mot en ung jungfru som inte var mycket olik dig. För hennes skull vill jag ge dig allt gott som kan fås i denna världen.

Elsalill Sir Archie, ni är mycket vänlig, men jag är bara ett medellöst hittebarn, som nu har ett hederligt arbete som är det enda jag äger i hela världen. Men vad är detta? (*tar upp ett stort silvermynt*)

Torarin Ett gammalt silvermynt.

Elsalill Det är en av herr Arnes penningar!

Torarin Är du säker?

Elsalill Naturligtvis är jag säker! Jag har sett honom tumma det många gånger! Det är ett mynt från den gamla norska tiden när Norge hade egna konungar, det har ett utklipp i kanten, och det var ett av dessa sällsyntare mynt som han vägrade ge ifrån sig. Hur har ni fått tag på det, Sir Archie?

Archie Jag måste ha fått det någonstans ifrån i Marstrand.

Elsalill Alltså finns mördarna vid liv, eftersom herr Arnes penningar är i rörelse!

Torarin Ni har tappat ett mynt, Sir Archie, från en mördads hus och inför den enda överlevandes fötter från massakern! Det betyder något.

Archie Det var olyckligt att hon skulle bli påmind om det.

Torarin Men vi kan inte jaga och finna mördarna genast, bara för att vi vet att de går omkring. Och du får aldrig mera gå allena på Marstrands gator, Elsalill.

Elsalill Nej, det är väl säkrast jag låter bli. Men vi ska finna mördarna!

Archie Och du kan alltid räkna med en väpnad eskort i mig.

Elsalill Tack, Sir Archie. Skönt att veta att det åtminstone finns en man kan lita på i denna onda värld.

Torarin Vi är er mycket tacksamma för ert beskydd, Sir Archie. Elsalill Kan behöva det.

Archie Lita på mig och mina kamrater.

Torarin Det är bäst vi underrättar myndigheterna genast om att herr Arnes penningar är i omlopp. Kommer ni med, Sir Archie? Ert vittnesmål kan bli värdefullt, då mycket kanske kan spåras genom er.

Archie Jag vet tyvärr inte varifrån jag fått det, jag har kanske rentav hittat det, men visst, jag kommer med.

Torarin Ändå är det ett unikt mynt som ni borde ha lagt märke till.

Archie Ärligt talat visste jag inte ens att jag hade det på mig.

Elsalill En rik man är i allmänhet vårdslös med sina slantar medan de fattiga räknar dem desto noggrannare.

Torarin Kom, låt oss gå, Sir Archie. (*går med skotten*)

Elsalill (ensam) Kan det vara möjligt att han haft någon kontakt med mördarna? Nej, det är omöjligt. Han är en fin och ädel man och adelsman dessutom. Han måste ha fått myntet av misstag. (*Gudrun visar sig.*)

Gudrun! Min fostersyster! Men du är ju död!

Gudrun Var lugn, Elsalill. Jag har kommit för att be dig om en tjänst.

Elsalill Jag gör vad som helst för dig, levande eller död!

Gudrun Jag har tagit tjänst som diskerska i Rådhuskällaren, och nu har jag stått i tjänst och diskat hela dagen och är så trött, att jag inte mera kan stå ut. Därför har jag kommit för att fråga om du vill hjälpa mig.

Elsalill Naturligtvis! Jag kommer genast!

Gudrun Det är inte svårt, om man bara inte håller på för länge.
(*Elsalill går ut med Gudrun.*)

Scen 2. Rådhuskällaren. Skänkpigans vrå.

Elsalill Är det här du står och diskar?

Gudrun Ja, från morgon till kväll, men värdinnan är nöjd med mitt noggranna arbete.

Elsalill Men är det inte väl andefattigt?

Gudrun Du anar inte hur givande det är. Härifrån kan du se alla gästerna i Rådhuskällaren medan de aldrig märker dig. Tror du att du kan avlösa mig för en stund?

Elsalill Naturligtvis. Det är därför jag är här.

Gudrun Men jag måste be dig vara riktigt tyst och stilla, vad som än händer, så att värdinnan inte märker att du inte är jag.

Elsalill Jag lovar att inte ge ett ljud ifrån mig. Men vad tänker du göra?

Gudrun Du får se. En sak till vill jag be dig om.

Elsalill Be mig om vad som helst.

Gudrun Detta blir kanske det svåraste. Att inte vara alltför arg på mig efter detta.

Elsalill Omöjligt. Hur kunde jag bli arg på en död?

Gudrun Du vet inte vad som väntar dig. Nu måste jag gå. Det är dags. Sedan skall mitt uppdrag vara fullbordat. Farväl, syster, tills vi ses igen. *(kysser henne på pannan och går)* Gästerna är på väg.

Elsalill Det var den kallaste kyss jag någonsin fått. Men vad menar hon? Inga gäster är här, och här finns ingen att betjäna. *(Archie, Reginald och Philip kommer in i krogen.)* Men nu gäller det att vara tyst och obemärkt. *(diskar tyst och stilla)*

Reginald Vad är det med dig, Archie? Du är inte glad längre, du dricker inte mera, och till och med mat visar du ifrån dig, som om den gav dig kväljningar. Ändå har vi lyckats med allt, och isen spricker när som helst, så att vi kan fara hem.

Philip Våra hundra kamrater väntar på att få ledsaga oss hem i triumf.

Archie Bry er inte om mig.

Philip Han måste ha fått ett fruntimmer på hjärnan.

Archie Jag slipper henne inte. Hör ni det? Jag slipper henne aldrig! Hon förföljer mig och viskar i mitt öra och släpper mig aldrig fri...

Reginald Det är du som inte kan släppa henne.

Archie Ni ser henne inte, men jag ser henne hela tiden!

Philip Vem fan pratar han om?

Reginald Jag vet inte. Det är väl någon flamma som dykt upp den sista tiden.

Elsalill (för sig) Han är nog bara melankolisk av hemlängtan. *(Gudrun dyker upp och ställer sig vid pelaren mitt framför Archie, lutar sig bakåt mot pelaren och betraktar honom kallt.)*

Archie Jag säger er, att hon ser rätt igenom mig just nu! Ack, om jag dock aldrig hade funnit henne, så att jag fått skona henne! Många har jag dödat, men det var mitt yrke, men jag hade hellre aldrig blivit född än mördat den sista!

Reginald (lägger armen om honom) Lugna dig, min bror. Krigaryrket har gått dig för djupt till sinnes, och kung Johans svek mot oss blev för mycket, men det är över nu. Det värsta är över. Vi har en härlig hemkomst att se fram emot, och kan räknas bland de förmögnaste i Skottland tack vare herr Arnes penningar.

Philip Tyst, Reggie! Någon kan höra dig! Inte prata bredvid munnen!

Archie Det är ju ingen här. Vem skulle kunna höra oss utom de döda? *(Gudrun avlägsnar sig.)* Äntligen släpper hon mig med sin uppmärksamhet. Lämna du mig i fred nu, ditt spöke? Har du sett hur bittert jag ångrar mig? Kan du förstå det helveteskval jag vållat mig själv genom dig? Kan du äntligen lämna mig i fred?

Reginald Lugna dig, Archie! Vad du behöver är att dricka djupt.

Archie Ju djupare, desto bättre. Men spriten bedövar bara kroppens krämpor, medan själens sår bara blir djupare.

Philip Drick dig medvetlös, så försvinner dina spöken.

Archie Om det ändå var så enkelt! Luft! Jag behöver luft! *(reser sig våldsamt och beger sig ut. Kamraterna följer honom.)*

Reginald Det blir bättre bara vi kommer ut på havet.

Philip Men så länge isen ligger kvar hårdnar bara dess hemska grepp om våra liv. *(ut)*

Elsalill (vid nämnandet av herr Arnes penningar har hon satt handen för munnen och inte kunnat diska mer.) Kan det vara möjligt? Min älskare min systers mördare? O Gud, hur kan du tillåta en sådan komplott! Nej, det kan inte vara sant. De måste ha kommit över herr Arnes penningar på något annat sätt. Men hur? Finns det något annat sätt? Vaken i isen... Är då hela livet blott ett svek, och är det bara de döda som kan se sanningen i livet? Det är inte ditt fel, fostersyster, jag är inte arg på dig, men jag är dödlig, och jag kan aldrig acceptera den sanning du har visat för mig.

(drar sig tankfullt ut från scenen, som leder till ett vårlandskap i bländande ljus, där Gudrun möter henne.)

Minns du hur vi vandrade ut förra våren på ängarna och kom till ett avsågat träd som ännu levde?

Gudrun Ja, det var en ung björk som hade slaktats mitt i lövsprickningen, och jag grät över den då, ty den kunde inte dö fastän den var slaktad just för att den huggits i lövsprickningen, när den var som mest full av liv.

Elsalill Och du frågade upprörd varför björken måste leva vidare fastän den var så stympad.

Gudrun Och du svarade, att det var väl för att ständigt påminna den som skändat henne om hans brott mot livet.

Elsalill Och då började du gråta.

Gudrun Jag måste väl gråta när du säger att björken inte kan dö för att den tänker på sin mördare. Det är dock det hårdaste öde för en, som har berövats livet, att inte få sova i ro för att hon måste förfölja sin mördare. De döda har ju inget annat att eftersträva än att få sova i ro.

Elsalill Och du får ingen ro i din grav om jag inte förräder min älskade. Du gör det inte lätt för oss, fostersyster. Jag vet, att han aldrig kommer att döda igen, och nu med denna vårstorm går isen upp, och han reser bort till sitt hemland för att aldrig komma tillbaka. Vill du inte låta honom fara? *(Gudrun är försvunnen. Elsalill återvänder till krogen.)* Nej, hon har inte mer att önska än att få ro i sin grav, och det kan jag inte ge henne utan att jag sänder den jag har kär till stegel och hjul, rådbräkning och styckning, den grymmaste och ärelösaste död. *(lutar sig tankfull mot den pelare, där Gudrun tidigare stått. Archie kommer in.)*

Archie Där står hon så blek och livlös som vore hon en död. Varför förföljer du de levande när du är så död? Kan du inte lämna oss levande i fred med vårt helvete av samvetskval? Måste du förvärra dem för oss med din osalighet?

Elsalill Vad pratar du om, Archie?

Archie Elsalill! Jag tog dig för en annan! Men ni är så lika! Jag trodde ni var jungfrun som förföljer mig, ty du står just där jag såg henne senast! O, vilken lycka att det var du som en nästan himlasänd verklighet och inte en osalig mardröm ur mitt förflutna! Jag har plågats så av den synen de senaste dagarna, att jag bara därför underlåtit att uppvakta dig, men nu tycks den förföljelsen vara över, som om den osaliga anden insett att jag lidit nog. Och jag vill gottgöra allt ont vad jag förbrutit under alla mina vilda krigsår. Särskilt vill jag gottgöra det onda jag gjorde mot jungfrun som förföljer mig med att göra lika gott mot dig som jag gjorde ont mot henne. Jag vill utverka Guds förlåtelse med att hädanefter bara göra gott och särskilt mot dig, Elsalill, min ljuva oskuldsfulla älskade. Du ser hur hela havet stormar. Det betyder att snart går isen upp, och sedan kan vi fara hem till Skottland, där jag skall göra dig till furstinna i egenskap av min hustru. Vill du det? *(omfamnar henne ömt)*

Elsalill (för sig själv) Ack, om jag ändå icke visste vilket brott han har begått, så kunde jag följa med honom och bli hur lycklig med honom som helst!

Archie (avbryter omfamningen och ser på henne) Vad säger du, Elsalill?

Elsalill Nej, Sir Archie, jag kan inte följa med er.

Archie Jo, Elsalill, du måste, ty annars dras jag ner till min undergång. Bara du kan förjaga skuggorna ur mitt liv och hålla dem på avstånd med din blotta allt försonande närvaro.

Elsalill Du och dina män har så mörka hemligheter i era hjärtan att jag bävar varje gång jag ser er och skälver av skräck lika mycket som av kärlek när du är tillsammans med mig.

Archie Min älskade, jag lovar att aldrig skrämma dig med mina mörka hemligheter. Låt dem vara begravda med de döda. Jag gräver aldrig upp dem mer. Låt

oss rymma alla slagfält och börja ett nytt liv tillsammans på mina vida ägor i Skottland.
(*omfamnar henne igen*)

Elsalill (för sig själv) Ack, min fostersyster visste inte att han skulle ångra sig så och ha så goda föresatser! Hon ville min lycka, inte min olycka! Och hur kan jag motstå att följa med honom, när han är så god och generös? Han vill mig ju verkligen bara allt ensidigt gott!

Archie (har hört det sista) Ja, det vill jag, Elsalill, och ingenting annat. Jag skall bara vara god mot dig och ingenting annat. Aldrig mera skall vi tala om krig och våra onda upplevelser av detta kalla fientliga land under polstjärnan. I Skottland skall vi vara fria och lyckliga. Säg att du kommer med mig! Jag ger mig inte förrän du gör det!

Elsalill Nåväl, Sir Archie, jag blir er hustru och följer med er.

Archie Inga förbehåll? Inga baktankar? Inga ändrade meningar mer?

Elsalill Jag följer med er. Lagt ord ligger.

Archie Då skall jag eskortera dig hem genom vinden och stormen till den fromme fiskargubben Torarins stuga. Ingenting skall kunna skada dig mer och inte alla världens stormar, ty du är min för tid och evighet, genom dig skall jag gottgöra allt ont vad jag förbrutit, och min kärlek skall vara den trognaste i världen. Från och med nu står du för alltid under mitt oslagbara och oupphörliga beskydd.

Elsalill Tack, Sir Archie. Det stormar svårt där ute.

Archie Jag vet. Därför är jag här för att kunna skydda dig mot allt.
(*tar henne under sin vida kappa, och de går ut tillsammans.*)

Scen 3. Torarins kyffe.

Torarin Här kommer ni mitt i stormen helt oberörda som om havet i hela dess skräckinjagande raseri inte fanns och hand i hand som förälskat fästfolk. Är det verkligen så långt gånget redan?

Elsalill Jag har lovat följa med Sir Archie till hans vilda hemland och bli hans brud.

Torarin Och har du då någon aning om vad du ger dig in på, stackars unga flicka? Vet du någonting om den man som besegrat ditt hjärta? Vet du inte att han är legoknekt, yrkesmördare, en våldets och dödens man, som i friskaror utgör hela Europas värsta gissel och vars skottar nu i hundratal hållit Marstrand i ett järngrepp med sina vilda fylleslag och orgier?

Elsalill Jag vet allt om honom, Torarin.

Archie Nej, det vet hon inte, men jag älskar henne, och det är det enda som betyder något. Mer än detta enda behöver hon inte veta om mig, ty allt det andra hör till en sämre människa som nu är glömd och begravnen.

Torarin Om det ändå vore så enkelt. Men havet stormar, och isen kommer nu att släppa er fria. Hon är en spröd och bräcklig jungfru, Sir Archie, som inte tål något av det stryk som du har brukat ge folk, och hon bär på en svår sorg, som gör henne extra sårbar.

Archie Tror du inte jag vet allt detta, Torarin? Det är ju därför jag har valt henne, för att hon med sin dygd och rena jungfrulighet skall kunna rädda min själ från fördärvet och äntligen göra mig till en anständig människa. Jag är rik, Torarin, jag har en förmögenhet att dela med henne, så att jag kan göra henne till en furstinna med rang nog att få dansa vid konungens hov. Är hon inte värdig det?

Torarin Det har alltid varit något olycksbådande över er skottar, som om ni i synnerhet som legoknektar och konungens hyrda mördare var de sista män i världen man kunde lita på.

Archie Jag älskar henne, Torarin. Jag älskar dig, Elsalill. Betyder det då ingenting i en västkustpuritans ögon?

Torarin Det är bagaget som oroar, Sir Archie. Ni är rika och skryter med er prakt och rikedom, men ingen vet hur ni kommit över det och vad ni egentligen har i bagaget.

Archie Oroa dig inte för det, Torarin. Vi är nu snart härifrån, och då tar vi med oss alla våra synder så att ingenting blir kvar.

Torarin Det har gått rykten om att kung Johan kastade er i fängelse och att ni blev utvista från landet för er oregerlighets skull.

Archie Det är en skröna. Det var inte så. Vi var helt ärliga och trogna tills kung Johan själv bröt sitt kontrakt med oss, men det är en annan historia. Se här vad jag har åt dig, Elsalill, innan vi skiljs för natten. (*tar fram en gyllene armring och ger den åt henne*)

Torarin En kostbarhet minsann.

Elsalill En dyrbar gåva, Sir Archie. Hur kan ni ha råd att ge sådana gåvor? Det är för mycket för mig.

Archie Min älskade, det är bara början. I Skottland skall du få ett slott av juveler och rikedomar.

Elsalill Det är denna yttre ståt som skrämmer mig, Sir Archie. Ni är bara legoknektar som lurats på er sold av kungen, och ändå är ni så överdådigt rika. Jag kan bara se blod i dina rikedomar, Sir Archie. Jag vill inte ha dem.

Archie Var inte så barnsligt blygsam, flickebarn. Det är ju bara en kärleksgåva.

Elsalill Som myntet, som kom från herr Arnes penningar?

Archie Vi har tillhandlat oss mycket. Vi hade bara framgång hos kungen tills han ville bli av med oss, och allt vad vi vann har vi med oss. Nåväl, en annan gång, min flicka. Tids nog får du allt ändå.

Torarin Det är dags att gå, Sir Archie, innan det mörknar.

Archie Ja, det är väl det. Men dagen kommer när isen skall släppa oss fria, och då börjar ditt nya liv, Elsalill. (*kysser henne till avsked*)

Elsalill Farväl, min älskare. Sov väl, om du kan.

Archie Jag sover alltid väl. (*går ut i stormen*)

Torarin Nå, kan du lita på honom?

Elsalill Han har ohyggliga hemligheter i sin själ, som han inte vågar medge, och jag vill inte veta dem. Jag låtsas om att de inte finns. Bara så kan jag leva med honom.

Torarin Ett vanligt dilemma i kärleken, min flicka. Man blundar för baksidan då man njuter av att bländas av framsidan.

Elsalill Jag måste tillbaka till Marstrand. Jag måste veta hur det gick för min vän som var diskerska i Rådhuskällaren.

Torarin Du hinner precis innan det mörknar, men skynda dig.

Elsalill Vänta inte på mig, Torarin. (*går*)

Torarin Den flickan är illa ute, men inte kan man varna henne så länge hon är fast i sin kärleks illusioner. Det är bara att hoppas att hon verkligen inte följer med honom. Han är ju livsfarlig.

Akt IV scen 1. En gata i Marstrand.

Värdinnan De där förbaskade skotska huliganerna bara skiter ner sig och spyr ner våra gator och slår sönder våra krogar. Kommer vi då aldrig att bli av med dem?

Gubben Lugna sig, frun. Med den här stormen går isen upp när som helst, och då flyger de iväg i ett huj med första bästa skuta!

Värdinnan Det hoppas jag då verkligen. De är ju rena ohyran så som de bär sig åt. Äventyrare och bärsärkar hela gänget! (*Elsalill kommer förbi.*) Hallå där! Var har du hållit hus? Vad har du smitit från arbetet för?

Elsalill Det var inte jag. Det var min syster.

Värdinnan Nu ser jag. Men du är lik henne. Men vart i all världen tog hon vägen? Hon bara stack! Hon hämtade inte ens ut någon lön!

Elsalill Era gäster skrämde henne.

Värdinnan Hur så? Antastade de henne?

Elsalill Nej, men hon hörde en av dem skryta över att han levde gott på herr Arnes penningar.

Värdinnan Menar du att hon såg mördarna hos mig?

Elsalill Låt mig gå! Jag vet ingenting!

Värdinnan Nej du, lilla fröken, du kommer nu med mig. Är det så att det finns vittnen till att mördarna är här får du allt följa med mig till dem som har makt och vilja att gripa mördarna och skaffa dem deras straff. (*går ut med Elsalill, som hon leder*)

Gubben Jag trodde alltid att mördarna gick fria men inte på våra gator. Nu får vi se på stegel och hjul, rådbråkning och fyrdelning och annat fasansfullt i avrättningsväg och det här mitt i Marstrand! (*skyndar vidare*)

Scen 2. Hos högvakten.
(*Värdinnan kommer in med Elsalill.*)

Högvakten Vad kan vi göra för er, mina damer?

Värdinnan Den här flickan vet något om herr Arnes mördare.

Högvakten Vi vet att herr Arnes penningar är i omlopp här i Marstrand. Vad vet hon mer?

Värdinnan Hennes syster har sett vem som satt dem i omlopp.

Högvakten Och var är hennes syster?

Värdinnan Försvunnen. Men vi har systemen här.

Högvakten Vet du vilka mördarna är, min flicka?

Elsalill Jag vill inte veta någonting.

Högvakten Alltså vet du någonting. Vad vet du?

Värdinnan Var inte rädd, Elsalill. Du står nu under högvaktens beskydd.

Högvakten Vad hände, som gjorde att din syster kunde identifiera mördarna?

Värdinnan Hon arbetade hos mig som diskerska. Vid ett tillfälle hörde hon några gäster yvas över hur herr Arnes penningar ännu räckte till.

Högvakten Tyst, min fru. Låt flickan berätta. Håll dig bara till sanningen, mitt barn, och vi skall snart vara klara med ärendet.

Elsalill Vid ett tillfälle avlöste jag min syster för att hon var trött och ville gå ut och röra på sig. Hon bad mig vara tyst och stilla, så att hennes värdinna inte skulle märka att hon lämnat arbetet. Krogen var tom då, men när hon gick kom det tre män in i krogen. Just för att krogen var tom vågade de tala öppet med varandra. Då säger en av dem: Vi kan räknas till de rikaste i Skottland tack vare herr Arnes penningar.

Högvakten (allvarlig) Det kan då inte missförstås. Och vet du vem denna skotte, som talade svenska, var?

Värdinnan Det finns inte många sådana i Marstrand.

Högvakten Var inte rädd, flicka. Du måste stå för sanningen. Vi kan inte låta herr Arnes och hans familjs och husfolks mördare gå ostraffade.

Värdinnan Det är inte mycket tid, ty isen håller på att släppa. Sedan är det fritt fram ut för skottarna.

Elsalill (med en tung suck) Det var de tre ledarna, Sir Archie, Sir Reginald och Sir Philip.

Värdinnan De sitter alltid tillsammans hos mig och pokulerar.

Högvakten Tack skall du ha, min flicka. Jag tror jag vet vem du är. Du är Elsalill, den enda överlevande från prästgårdsmassakern. Men vem var din syster?

Elsalill Hon har lämnat Marstrand.

Värdinnan Utan tvivel skrämdd från vettet och flydd för sin egen säkerhet.

Högvakten Medan Elsalill har varit uppvaktad av Sir Archie själv, – en galant och oemotståndlig adelsman av sällsynt grannhet. Det måste ha varit tungt för dig, min

flicka, men det är över nu. Jag råder dig att gå hem och hålla dig ur vägen i säkerhet i Torarins hydda, där du bor.

Elsalill Nej! Jag ville inte förråda honom, men omständigheterna tvingade mig till det! Nu är min sista plikt i livet att åtminstone försöka rädda hans liv! (*störtar ut*)

Högvakten Det är som jag fruktade. Hon är kär i honom, men nu leder hon oss rakt till honom. Det är bara att följa efter. Vakt!

Värdinnan De sitter säkert alla tre i min krog och pokulerar som vanligt. Jag går i förväg.

Högvakten Vi kommer efter. Tack för ert civilkurage, madame.

Värdinnan Det är i allas vårt intresse att bli av med främlingarna, i synnerhet när de mördar och stjälar.

(*Uppbrott*)

Scen 3. Krogen.

Archie (till Philip och Reginald) Stormen rensar havet. Snart är vi fria att resa hem.

Reginald Tar du verkligen flickan med dig?

Archie Naturligtvis. Jag kan inte svika henne nu.

Reginald Hon kan förråda oss och sinka oss.

Archie Var inte pervers och paranoid. Hon är ju rena jungfrun och anar ingenting. Hon har ju inte ens känt igen oss.

Philip Här är hon nu.

Archie Vad i all världen...? (*reser sig och går Elsalill till mötes bland gästerna*)

Elsalill, varför kommer du hit alldeles ensam? Är något å färde?

Elsalill Jag ville bara vara hos dig. Men jag har något viktigt att berätta.

Archie Har det hänt något?

Elsalill Archie, jag kan inte följa med dig.

Archie Vad är det nu då? Kom och sätt dig. Vi måste prata igenom det här. Varför har du nu ändrat dig? (*En kapten kommer in, ser sig om och banar sig väg emot dem.*)

Reginald Archie. (*indikerar kaptenen*)

Archie Nå, äntligen! Befrielsens stund är här!

Kaptenen (kommer fram) Gör er redo att fara. Isen kan släppa när som helst. Kom genast ut till min galeas när ni är klara.

Archie Aj aj, kapten. Vi kommer genast. (*kaptenen går*)

(*till Reginald och Philip*) Säg till våra kamrater att de gör sig redo. Samla ihop dem. Det är dags.

Reginald (bryter upp med Philip) Dröj inte kvar för länge själv. (*går*)

Archie Elsalill, jag reser inte utan dig.

Elsalill Du måste.

Archie Varför?

Elsalill Därför att jag älskar dig och vill dig inget ont.

Archie Det är ju det samma jag känner för dig. Alltså kan vi inte skiljas.

Elsalill Vi måste.

Archie Vad är det för nonsens?

Elsalill Du hörde kaptenens ord. Det är dags för er att bryta upp. Vänta inte.

Archie Försöker du varna mig för något?

Elsalill Jag fruktar att någon känt igen er i Rådhuskällaren.

Archie Vem skulle det ha varit och från vad?

Elsalill Från något som ni kan bli fällda för.

Archie Detta liknar ingenting. Ta dig samman, flickebarn. Jag reser inte utan dig. Jag har beslutat mig. Först lovade jag dig guld och gröna skogar på skoj, jag trodde jag kunde förföra dig, men sedan blev det allvar, och jag menar verkligen att

göra dig till min hustru och lika ärbar som någon furstinna vid konungens hov. (*Det börjar höras bestämda stöveltramp utanför.*)

Elsalill Sir Archie, hör ni inte att det kommer vapenklädda män över torget?

Archie De kommer väl för att ta fast något fyllesvin och avstyra något bråk i någon krogkällare. Sådant händer dagligen. Det blir bättre ordning på mina mannar så fort vi kommer härifrån. Kom med mig till mitt och ditt egna kungarike, Elsalill.

Elsalill Men hör ni inte att de stannar här utanför?

Archie De ska väl sätta in någon i häktet. Bry dig inte om dem. Bry dig om mig i stället. Jag älskar dig, Elsalill.

Elsalill Men hör du inte att de är på väg ner hit?

Archie Då kommer de väl för att tömma någon bägare. Men varför är du så orolig, Elsalill?

Elsalill Jag vill att du skall komma iväg! Jag vill inte att du skall fastna här!

Archie Jag kommer genast iväg, bara du följer med mig.

Elsalill Jag kan inte!

Archie Du har sagt ja förut. Varför säger du nej nu?

Elsalill Jag vill följa med dig, Archie, men jag kan inte. Jag skulle kanske rädda dig om jag följde med dig nu, men jag kan inte. För min skull blir du nu sittande här och blir kanske tagen, och då är det mitt fel! Snälla, ge dig genast av utan mig!

Archie (*fattar inte*) Men varför?

Elsalill Ser du inte att vakterna nu kommit in och talar med värdinnan?

Archie De säger väl vad de önskar och hur hon skall blanda krusen. Jag har sett dem förut. De kommer ofta hit och dricker. Jag har till och med tömt en och annan bägare med dem. De menar inget illa.

(*Värdinnan pekar ut Archie åt vakterna.*)

Elsalill Men hör ni inte, Sir Archie, att vakterna frågar om herr Arnes mördare finns i salen?

Archie (*mörknar, blir allvarlig och en helt annan människa*) Är det du som har förrått mig, Elsalill?

Elsalill Det är min fostersyster som vägrat skona er, för att ni mördade henne och hennes hela familj med allt deras husfolk. Det är hon som har satt dit er från andra sidan graven.

Archie Du vet ingenting, Elsalill. Du vet inte hur kungen svek och satte oss tre i fängelse för att vi inte skulle uppvigla vårt skotska kompani mot honom, som tvingades söka sig ur landet. De lyckades alla ta sig hit till Marstrand men kom inte längre, då isen stängde dem inne. Under tiden flydde vi från fängelset men nödgades klä ut oss i dräkter av ludet skinn och utge oss för garvargesäller. Vi fick svälta oss fram genom landet som fredlösa fastän vi intet ont hade gjort. När vi kom till prästgården var vi desperata. Där fanns pengar, som den gamle prästen roffat åt sig från plundrade katolska kloster, som kunde försörja hela vårt kompani vår hela livstid. Det var en gudasänd chans, och vi tog den. Var det fel? Men vi var tyvärr tvungna att likvidera alla vittnen, om vi skulle komma undan. Ett vittne kom undan. Det var du. Och nu har du förrått oss. Första gången jag såg dig tänkte jag att jag måste döda dig, och mina kamrater var av samma mening, men jag kunde inte, och vi var lättade när du inte kände igen oss, så vi lät dig leva. Sedan såg jag dig igen och blev kär i dig. Var det fel? Tydligen, eftersom du utnyttjat min kärlek till att förråda mig. Men jag har lovat att ta dig med, och en gentleman håller alltid sitt ord vad han än har lovat. (*reser sig plötsligt, drar kniv, drar Elsalill intill sig och sätter kniven mot hennes strupe, just som vakterna kommer fram till dem*) Rör ni mig så dör hon! Släpp fram oss!

(*Alla drar sig undan. Archie, fruktansvärd i sin beslutsamhet, banar sig väg ut med henne.*)

Elsalill Jag ville att du skulle komma undan, Archie, jag ville rädda dig, men jag kan inte följa med dig! (*griper en vaks svärd, som de passerar, och spetsar sig*)

Archie Inga dumheter nu, Elsalill! Du är min! (*slipper ut*)
Högvakten Efter honom! Stoppa galeasen! Vi måste få fast brottslingarna!
(Hela vaktmanskapatet störtar ut.)
Värdinnan De får honom aldrig. Han är för vild.
Gubben Vild och fri och redo att offra vem som helst för sig själv inklusive sin egen älskade. Jag tror varken vi kan få fast honom eller rädda henne.
Värdinnan Vi får väl se.

Akt V scen 1. Skeppet.

Reginald Här kommer de äntligen.
Kaptenen Det är ingen brådska. Isen släpper oss inte ännu.
Philip Jag tror vid min själ att flickan är skadad.
skottar Heja, Sir Archie! Friheten är vår vän! Äntligen får vi alla komma hem tack vare er! (*hjälper honom ombord med Elsalill*)
Archie Jag trodde vi skulle missa tidvattnet. Hur är läget, kapten?
Kaptenen Havet har gått upp, men vi ligger instängda i viken då vinden ligger på och trycker in ismassorna.
Archie Vi har en skadad passagerare med oss.
Kaptenen Jag ser det. Hur gick det till?
Archie Hon sårades av någon oförsiktig vakt som trängdes i gränden. (*lägger ner henne*) Jag släpper dig inte, Elsalill. Allt skall bli bra nu. Du är i trygga händer.
Elsalill (svagt) Jag kan inte komma med dig, Sir Archie.
Archie Det kan du visst. Du är redan med mig. Du behöver bara vila och ta igen dig, så återhämtar du dig snart.
Elsalill Det är för sent. Såret satt för djupt.
Archie Ett ytligt köttår bara.
Elsalill Jag menar inte hjärtetsåret. Jag menar det sår du gav oss alla i Solberga prästgård.
Archie Har du inte förstått, Elsalill, att det är det sår jag till varje pris ville sona med att ge dig allt och i synnerhet min kärlek? Svik mig inte nu, eller allt var förgäves!
Elsalill Allt var förgäves, Sir Archie, i synnerhet mordena, ty de döda dör inte. De går alltid igen, och de får alltid rätt liksom evigheten och dess rättvisa mot allting dödligt.
Archie Ansträng dig inte, Elsalill. Du har förlorat mycket blod.
Elsalill Du har förlorat mot de döda som du mördade, Sir Archie, ty de tar nu mig till sig. (*några sjömän uppmärksamgör kaptenen på en annalkande vaktstyrka.*)
Archie Nej!
Kaptenen Här kan hon inte ligga på det kalla däck. Det är bäst vi bär ner henne under däck.
Archie (lyfter upp Elsalill) Ännu kan jag rädda dig, Elsalill. En sista kyss... (*kysser henne*) och ingen skall mera kunna ta dig ifrån mig, allra minst de döda. (*bär ner henne. Reginald och Philip följer efter.*)
Högvakten (utanför) Ni har tre mördare ombord som vi kräver att ni utlämnar.
Kaptenen Vi har bara skotskt krigarfolk ombord. Vi kan inte utlämna någon utan att det blir tumult och många dödade.
Högvakten Mördarna har en kista med herr Arnes penningar. Dela ut dem bland skottarna, och de skall foga sig och utlämna mördarna.
Kaptenen Jag tror inte att ens skottar är så snikna att de skulle sälja sina ledare för pengar.
Archie (kommer upp igen med den avlidna Elsalill i sina armar) Det är nog, kapten. Vi överlämnar oss frivilligt. Elsalill har visat vägen. Den enda vägen till försoning är att vi tar ansvar för vad vi gjort och accepterar vårt rättmätiga straff. Vi var desperata och

förrådade, men det ursäktar inte vad vi gjorde, i synnerhet inte vad vi gjorde mot denna älskliga varelses fostersyster. (*kysser de kalla läpparna än en gång*) Jag följer dig, Elsalill. Du har visat vägen. Jag är inte rädd för döden, även om den gör ont och innebär stegel och hjul, ty livets sanning, som du har visat, besegrar alltid döden. Om jag inte får älska dig i livet ber jag att få göra det desto mer efter döden. (*kysser henne igen*) Kapten, vi är redo att överlämna oss, men på två villkor. För det första ber jag att herr Arnes penningar må stanna ombord som lön åt alla de skotska ädlingar som följde mig hit i kung Johans tjänst men som kungen nesligt förrådade och jagade ur landet utan sold. Jag skänker bort pengarna åt dessa, och vad som en gång skänkts kan inte tas tillbaka, i synnerhet inte av de döda.

Högvakten (*har kommit ombord*) Och det andra villkoret?

Archie Att ni skänker denna unga flickan här den ståtligaste begravning som någonsin visats har en skär jungfru.

Högvakten Detta sista villkor är jag säker på att alla Marstrands kvinnor och barn gärna bidrar till att högtidlighålla. Nu vet jag, Sir Archie, att ni verkligen älskade henne och ämnade skona hennes liv fastän hon förrådade er och inte kunde göra annat i rättvisans namn. Jag skall göra vad jag kan för att få er humant behandlad trots allt och i allra bästa fall utvisad. Ni har angivit er själv, och det är det hederligaste en brottsling kan göra.

Archie Tack, herr officer. En sista bön.

Högvakten Nå?

Archie Låt mig själv få eskortera henne i land och bära henne hem till kvinnorna och barnen.

Högvakten Efter er, Sir Archie.

(*låter respektfullt Archie lämna skeppet med liket och därefter Sir Reginald och Sir Philip. När de gått över bord:*)

Det är nog, kapten. Låt de tre adelsmännens tillhörigheter stanna ombord, och låt det bli som de önskat: att de utländska tjänare som vårt land har förrått må få den lön för sitt arbete som konungen förvägrat dem.

Kaptenen Det är rättvist, herr officer, och så må allt ont blod bli försonat.

Högvakten När de tre adelsmännen lurades på sin lön av kungen tog de ut den själva med egna medel. För detta skall de avrättas. Vad är rättvist i denna sak? Det får vi aldrig veta. Hur vi än vrider och vänder på saken förblir den världsliga rättvisan alltid orättvis, medan vårt enda hopp står till evighetens dom, som aldrig avkunnas. Nog av. Jag önskar er en lycklig resa, kapten, med alla era vilda knektar.

Kaptenen De är förstummade av sorg och tacksamhet över domslutet.

Högvakten Nu när dramat är över går isen upp. Det är inte en dag för tidigt.

Kaptenen Jag hade gärna varit med om den högtidliga begravningen.

Högvakten Den högtidliga begravningen av livet pågår alltid och för evigt, kapten, och hon är alltid en skär jungfru. (*går*)

(*Man hör det tilltagande brak av islossningen och havet som bryter in.*)

Slut.

Virhamn, 7.6.07